

TEZE O DUŠI

PAVAO SKALIĆ

Conclusiones de anima, numero 164.

1. Anima humana est lux quaedam divina ad imaginem verbi, causae causarum, primi exemplaris creata, substantia Dei sigilloque figurata, cuius character est verbum aeternum.
2. Anima ex agentis virtute duntaxat, non ex materiae gremio dependet.
3. Est item numerus substantialis, uniformis, ad seipsum conversivus, et rationalis.
4. Anima humana maxime mente, ratione et idolo duntaxat constat.
5. Quemadmodum mens illuminat rationem, ita ratio fluit in idolum, quae omnia una sunt anima.
6. Ratio nisi per mentem illuminetur, ab errore non est immunis.
7. Mens lumen rationi non praebet, nisi lucescente Deo, primo videlicet lumine.
8. Lux prima quando infunditur menti, fit intellectualis, et quae intelligi possit.
9. Lux prima, quando per mentem infunditur rationi, fit rationalis: ac potest non solum intelligi, sed etiam cogitari.
10. Lux prima quando per rationem in idolum animae infunditur, fit non solum cogitabilis, verum etiam imaginabilis, necdum tamen corporea.
11. Quando lux prima exinde migrat in aeternum animae vehiculum, efficitur corporea, non tamen manifeste sensibilis.
12. Cum porro transierit in corpus elementale, sive simplex, aereumque, sive compositum, fit lux manifeste visibilis ad oculum.
13. Idolum animae est potentia illa vivificativa, et rectrix corporis, ac sensuum origo, per quam ipsa anima in hoc tempore vires explicat sentiendi, sentit corporalia per corpus, movet corpus per locum, regit in loco, alitque in corpore corpus.
14. In idolo duae potentissimae dominantur virtutes, phantasia, et sensus naturae.

Conclusiones de animā numero 164 /Zaključci o duši broj 164/

1. Ljudska duša je neka božanska svjetlost, stvorena na sliku riječi, uzroka uzroka, prvog egzemplarnog uzroka, oblikovana božanskom supstancijom i pečatom, karakter kojega je vječna riječ.
2. Duša ovisi samo o kreposti djelatnog uzroka, ne o krilu materije.
3. Ona je isto tako supstancijalni broj, jednoličan, koji se reflektira na samoga sebe, i racionalan.
4. Ljudska duša uglavnom se sastoji od uma, razuma i naravski od slike.
5. Kao što um rasvjetljuje razum, tako razum utječe u slike, a sve to čini jednu dušu.
6. Razum nije slobodan od zablude ako ga ne rasvjetljuje um.
7. Um ne pruža svjetlo razumu osim ako ga ne rasvjetljuje Bog koji je naime prvo svjetlo.
8. Prvo svjetlo, kada se ulijeva u um, biva (postaje) intelektualno svjetlo i ono koje se može pojmiti.
9. Prvo svjetlo, kada se preko uma ulijeva razumu, postaje racionalno i može se ne samo pojmiti nego i misliti.
10. Prvo svjetlo, kada se preko uma ulijeva u sliku duše, postaje ne samo takvo da se može misliti nego i takvo da se može predočiti, a ipak nije tjelesno.
11. Kada se prvo svjetlo odatle preseli u vječnoga nosioca duše, ono postaje tjelesno, a ipak ne postaje očito osjetno.
12. Nadalje, kada prijede u elementarno tijelo, bilo jednostavno i zračno, bilo sastavljeno, postaje svjetlo očito vidljivo za oko.
13. Slika duše jest ona životvorna moć i upraviteljica tijela i izvor osjetila, po kojoj sama duša u ovom vremenu razvija sposobnosti (sile, snage) osjećanja, osjeća tjelesne stvari putem duha, pokreće tijelo u mjestu, vlada u mjestu i hrani tijelo u tijelu.
14. U slici (idolum) vladaju dvije najjače sposobnosti: fantazija i naravno osjetilo.

15. Homo per naturam corporis est sub fato, anima hominis per idolum in fato naturam movet, per mentem supra fatum.
16. In providentiae ordine ratio sui iuris est.
17. Nulla forinseca aut intrinseca violentia facile animus potest perturbari.
18. Mens est immortalis et aeterna.
19. Quae anima unitur menti, illam dicimus stantem, et non cadentem.
20. Hanc ipsam mentem non omnes homines adipiscuntur.
21. Qui negligunt mentis experientiam, corporis sensibus mancipati, irrationalibus animalibus facti similes sunt, et eundem cum eisdem sortiuntur interitum.
22. Quae proportio munerum ad munera, et meritorum ad merita, eadem est proportio praemiorum ad praemia.
23. Omnis nobilis anima quadruplicem habet operationem: unam divinam, alteram intellectualem: rationalem item, et animalem.
24. Divinam operationem, per imaginem divinae proprietatis habet.
25. Intellectualem, per formalitatem participationis cum intelligentiis.
26. Rationalem, per ipsam perfectionem, propriae essentialitatis.
27. Animalem porro sive naturalem, per communionem ad corpus, sive ad haec communiora.
28. Nullum opus est in tota mundi serie tam admirabile ac excellens, quam humana anima, suam divinitatis imaginem complexa.
29. Anima ut spiritus est incorporea substantia, intellectualis, illuminationis capax, ultima revelatione perceptiva.
30. Spiritus humanus inter omnes creaturas, immediate post angelos illuminationis divinae est perceptivus.
31. Anima vero, in quantum anima, non est aliud quam substantia incorporea, regens corpus.
32. Anima autem definiti subiecti, est ἐντελέχεια corporis physici organici, potentia vitam habentis.
33. Anima ut spiritus, est similitudo omnium.
34. Anima descriptive, est deiforme spiraculum vitae.
35. Anima a fine, est spiritus intellectualis ad beatitudinem in se, et in corpore ordinatus.
36. Anima est creata imperfecta quoad scientiam, perfectissima vero quoad potentias naturales.
37. Numerus seipsum movens, ἐντελέχεια, harmonia, spiritus tenuis, lux, atomi, ignis, aer et terra, in anima discordare non possunt.

15. Čovjek je po prirodi tijela podređen sudbini, duša čovjekova po slikama pokreće prirodu u svijetu sudbine, po umu je iznad svijeta sudbine.
16. U redu providnosti razum je autonoman.
17. Nikakvo vanjsko ili nutarnje nasilje ne može poremetiti duh.
18. Um je besmrtn i vječan.
19. Onu dušu koja se sjedinjuje s umom nazivamo stajajućom, a ne padajućom.
20. Ovaj um ne postižu svi ljudi.
21. Oni koji zanemaruju iskustvo uma, koji su zarobljeni osjetilima tijela, postali su slični nerazumnim životinjama i s njima doživljuju istu propast.
22. Onaj omjer koji vlada između dužnosti prema dužnostima i između sluga prema zaslugama isti je omjer između nagrada prema nagradama.
23. Svaka plemenita duša ima četiri vrste djelovanja: jedno božansko, drugo intelektualno, razumsko i animalno.
24. Božansko djelovanje ima po sličnosti božanskog svojstva.
25. Intelektualno djelovanje ima preko formalnog svojstva sudjelovanja u inteligencijama.
26. Racionalno ima preko same savršenosti vlastite bitnosti.
27. Nadalje animalno ili naravno djelovanje duša ima time što je povezana s tijelom ili s ovim običnim stvarima.
28. Nijedno djelo u čitavom sklopu svijeta nije tako divno i odlično kao što je ljudska duša koja obuhvaća svoju sliku božanstva.
29. Duša kao duh netjelesna je supstancija, intelektualna, sposobna da bude rasvijetljena i da primi zadnju objavu.
30. Ljudski duh među svim stvorenjima neposredno iza anđela sposoban je da primi božansko rasvjetljenje.
31. Duša uistinu, ukoliko je duša, nije ništa drugo nego netjelesna supstancija koja upravlja tijelom.
32. A duša određenog subjekta jest 'enteleheia' fizičkoga organskog tijela koje u mogućnosti ima život.
33. Duša kao duh jest sličnost svega.
34. Duša, opisno rečeno, jest dah bogolikoga života.
35. Duša, s obzirom na svrhu, intelektualni je duh određen da postigne blaženstvo u sebi i u tijelu.
36. Duša je stvorena nesavršena što se tiče znanja, a vrlo je savršena što se tiče prirodnih moći.
37. Broj koji sam sebe kreće, enteleheia, harmonija, tanki dah, svjetlo, atomi, vatra, zrak i zemlja u duši ne mogu biti u neskladu.

38. Anima diversa habet nomina, non quoad essentiam, sed quoad effectus et operationes.
39. Actus animae triplex est: esse vegetando, boni esse sentiendo, optimi esse ratiocinando.
40. Tres huius actus potentiae, in homine una est animae essentia.
41. Virtus formativa, praesente ratione nullas producit actiones.
42. Illam exercet in corpore duntaxat, hanc vero etiam extra corpus.
43. Separatae hae potentiae denominationem animae sortiuntur, coniunctae autem mutantur in potentias respectum unius habentes animae.
44. Animae vegetativae tres sunt vires: generativa, quo ad speciei conservationem;
45. Augmentativa, quo ad individui conservationem;
46. Nutritiva, quo ad perfectionem subiecti.
47. Nutritiva virtus quatuor habet ancillares:
48. Attractivam, quae assumit necessaria in nutrimento;
49. Digestivam, quae separat conveniens ab inconvenienti in alimento;
50. Retentivam, quae cibum tam diu retinet in uno loco, donec debitam recipiat alterationem;
51. Expulsivam, quae expellit quod superfluum est in nutrimento,
52. Ante omnes has est appetitiva.
53. Animae sensibilis potentiae sunt, apprehensiva et motiva.
54. Nulla potentia apprehensiva sensibilis, retinet id quod apprehendit.
55. Virtus retentionis perficitur sicco et frigido, receptionis vero humido.
56. Sentimus non intra suscipientes, sed extra mittentes.
57. Sensibile, positum supra sensum non sentitur.
58. Ad quemlibet sensum extenduntur nervi duo: alter ad sentiendum, alter ad motum voluntarium.
59. Nervus sensitivus agitur contra exteriora.
60. Nervus motivus agit ut vis animae interior, et ad organum dirigit intentionem.
61. In omni sensu oportet esse proportionem sensibilis ad sensum.
62. Sensus in mediis delectantur, in extremis autem corrumpuntur.
63. Omnes sensus velut a centro, a sensu communi exeunt.
64. Solus tactus et gustus habet medium intrinsecus, reliqui sensus omnes extrinsecus.
65. Anima alienatur a sensibus primum in somno, secundo magis in extasi, tertio maxime in morte.

38. Duša ima različita imena, ne s obzirom na bit, nego s obzirom na učinke i postupanja.
39. Djelovanje duše je trostruko: prvo vegetativni bitak, bolji je osjetni bitak, a najbolji racionalni bitak.
40. Tri mogućnosti ovoga djelovanja u čovjeku jedna je bit duše.
41. Formativna vrsnost ne proizvodi nikakve čine u prisutnosti razuma.
42. Onu (formativnu) vrši samo u tijelu, a ovu (razumsku) i izvan tijela.
43. Ove moći rastavljene dobivaju naziv duše, a sjedinjene mijenjaju se u moći koje se odnose na nekoga koji ima dušu.
44. Tri su sposobnosti vegetativne duše: generativna, što se tiče očuvanja vrste.
45. Augmentativna, koja se tiče očuvanja individue.
46. Nutritivna, koja se tiče savršenstva subjekta.
47. Nutritivna vrsnost ima četiri podređene:
48. Atraktivnu, koja uzima potrebne stvari u hrani.
49. Digestivnu, koja rastavlja prikladno od neprikladna u hrani.
50. Retentivnu, koja zadržava hranu tako dugo na jednom mjestu dok ona ne poprimi traženu promjenu.
51. Ekspulsivnu, koja izbacuje ono što je suvišno u hrani.
52. Prije svih ovih jest apetitivna snaga.
53. Moći osjetne duše su: spoznajna i pokretajuća.
54. Nijedna osjetna opažajna moć ne zadržava ono što opaža.
55. Sposobnost zadržavanja obavlja se pomoću suhoga i hladnoga, a sposobnost primanja pomoću vlažnoga.
56. Osjećamo ne tako da primamo unutra, nego tako da šaljemo van.
57. Ono osjetno, postavljeno iznad osjetila, ne osjeća se.
58. Do bilo kojega osjetila protežu se dva živca: jedan za osjećanje, drugi za hotimični pokret.
59. Na osjetni živac djeluju izvanjske stvari.
60. Pokretni živac radi kao nutarnja snaga duše i upravlja namjeru do organa.
61. U svakom osjetilu treba da postoji omjer onoga što se osjeća prema osjetilu.
62. Osjetila uživaju u srednjim veličinama, a u krajnjima se kvare.
63. Sva osjetila proizlaze iz zajedničkog osjetila kao iz centra.
64. Samo opip i okus imaju sredinu unutra, ostala sva osjetila izvana.
65. Duša se odvaja od osjetila najprije u snu, zatim još više u ekstazi, napokon najviše u smrti.

66. Sensus communis est potentia, quae omnium sensuum particularium obiecta apprehendit.
67. Ponitur autem in anteriori parte cerebri medullosa et humida.
68. Sensus communis, inquantum sensus, recipit rerum species sine materia, praesente tamen materia.
69. Porro inquantum communis est, habet iudicium sensibilibum, et multorum sensorum cumulum.
70. Virtus imaginativa est potentia apprehensiva, in qua imagines rerum sensibilibum reservantur.
71. Ponitur in anteriore parte cerebri, duriore et frigidiore.
72. Aestimativa virtus est, quae a forma acquisita intentiones elicit, quae sensu non percipiuntur.
73. Sicut se habet intellectus practicus ad speculativum, ita se habet aestimativa potentia ad imaginativam.
74. Virtus aestimativa ponitur in prima parte mediae cellulae cerebri, ex motu multi spiritus calida.
75. Phantasia est virtus vel potentia componens imagines cum imaginibus, intentiones cum intentionibus, et imagines cum intentionibus.
76. Phantasia operatur in somno, sicut in vigilia.
77. Phantasia ponitur in medio mediae cellulae cerebri, tanquam centrum inter memorativum et imaginativum.
78. Phantasia est instrumentum secundae operationis intellectus, divisionis nimirum et compositionis.
79. Memoria est repositorium praeteritorum.
80. Actum memoriae praecedunt duae operationes: nempe esse receptum, et esse conservatum.
81. Memoria ponitur in posteriore parte cerebri sicca, propter nervos motivos.
82. Virtus naturalis est motiva humorum, mediantibus arteriis et venis, quae radican- tur in hepate.
83. Virtus vitalis est motiva pulsum, mediantibus arteriis quae radican- tur in corde.
84. Virtus animalis est motiva membrorum, mediantibus nervis qui radican- tur in capite.
85. Spiritus naturalis, est substantia subtilis et aerea, vi caloris in corde ge- nerata.
86. Haec sanguinem ad singula membra impellit, ex quo corpus vegetatur.
87. Spiritus vitalis, est idem qui et naturalis in substantia, non autem in vir- tute.

66. Zajedničko osjetilo moć je koja opaža predmete svih pojedinačnih osjetila.
67. Ono se nalazi u prednjem dijelu mozga koji je srčikovit i vlažan.
68. Zajedničko osjetilo, ukoliko je osjetilo, prima likove stvari bez materije, ali u prisutnosti materije.
69. Nadalje, ukoliko je zajedničko, prosuđuje o osjetnim stvarima i sabire mnoge osjete.
70. Imaginativna vrsnost je spoznajna moć u kojoj se čuvaju slike osjetnih stvari.
71. Nalazi se u prednjem dijelu mozga koji je tvrdi i hladniji.
72. Procjembena vrsnost jest ona koja u dobivenom liku otkriva namjere koje se osjetilom ne opažaju.
73. Kao što se odnosi praktični intelekt prema spekulativnom, tako se odnosi procjembena moć prema imaginativnoj.
74. Procjembena vrsnost nalazi se u prvom dijelu srednje ćelije mozga, koja je topla zbog kretanja mnogoga duha.
75. Mašta je vrsnost ili moć koja sastavlja slike sa slikama, namjere s namjerama i slike s namjerama.
76. Mašta radi u snu kao i u budnom stanju.
77. Mašta se nalazi u sredini srednje ćelije mozga, kao središte između dijela koji pamti i dijela koji zamišlja.
78. Mašta je oruđe drugog djelovanja intelekta, naime rastavljanja i sastavljanja.
79. Memorija je skladište prošlih doživljaja.
80. Činu pamćenja prethode dvije radnje: naime biti primljen i biti sačuvan.
81. Pamćenje se nalazi u zadnjem dijelu mozga, suhom zbog pokretnih živaca.
82. Prirodna vrsnost je ona koja pokreće sokove pomoću arterija i vena, kojima je početak u jetri.
83. Vitalna vrsnost je ona koja pokreće bilo pomoću arterija, kojima je početak u srcu.
84. Animalna vrsnost je ona koja pokreće udove pomoću živaca, kojima je početak u glavi.
85. Naravni duh je fina i zračna supstancija koja nastaje uslijed topline u srcu.
86. Ona tjera krv do pojedinih udova, od čega tijelo živi.
87. Vitalni duh je isto što i prirodni duh u svojoj biti, ali ne po vrsnosti.

88. Spiritus animalis, est idem qui et naturalis et vitalis. Sic autem dicitur, cum ad cerebrum devenerit.
89. Cum virtutes animales intendunt, naturales remittunt.
90. Econtra, cum virtutes animales remittuntur, naturales intenduntur.
91. Tria sunt in anima rationali: potentiae innatae, habitus acquisiti vel infusi, et passio illata vel innata.
92. Potentiae animae rationalis sunt cogitativa et motiva, quas Theologus intellectum et affectum appellat.
93. Potentiae cognitivae considerantur in quatuor differentiis virtutis intellectivae.
94. Prima est naturae, qua intellectus dividitur in agentem et passibilem.
95. Secunda est obiecti, dividens intellectum in speculativum et practicum.
96. Tertia est dignitatis, dividens rationem in partem superiorem et inferiorem.
97. Quarta est comparisonis ad actum, dividens intellectum in habitum et actum.
98. Porro ex prima possibili oritur differentia intellectus in effectu, et eius qui dicitura adeptus.
99. Cum intellectus possibilis recipit species cum lumine intellectus agentis, tunc intellectus est in effectu, et in habitu.
100. Cum intellectus recipit perfecte lumen secundum formalem coniunctionem, tunc est intellectus adeptus.
101. Nulla differentia intellectu sumitur secundum divisionem potentiae cognitivae, excepta prima.
102. Reliquae omnes sumuntur aut secundum actum, aut secundum habitum, aut secundum modum intelligendi.
103. Modus cognoscendi pro diversitate subiectorum, diversus est.
104. Intellectus divinus cognoscit res ex seipso.
105. Intellectus angeli per species sibi concreatas, quae sunt similitudines rerum.
106. Intellectus humanus, cognoscit res per species abstractas a rebus particularibus, per sensum prius cognitum.
107. Sensus cognoscit res praesente obiecto.
108. Imaginatio cognoscit absente obiecto, cum appenditiis materiae.
109. Intellectus cognoscit sine appenditiis materiae, sub intentione universali.
110. Anima igitur per intellectum cognoscit omnia, et attingit
111. Deum supra se, seipsam in se, angelos iuxta se: et quicquid coeli ambitu continetur, infra se.

88. Animalni duh je isto što i naravni i vitalni; a ovako se naziva kada dođe do mozga.
89. Kada se animalne vrsnosti napinju, prirodne se opuštaju.
90. Nasuprot tome, kada se animalne sposobnosti opuštaju, prirodne se napinju.
91. Tri se stvari nalaze u racionalnoj duši: urođene moći, stečeni ili uliveni habitusi i strast unešena ili urođena.
92. Moći racionalne duše jesu moć pomišljanja i moć pokretanja, koje Teolog naziva intelektom i čuvstvom.
93. Spoznajne moći promatraju se prema četiri razlike intelektualne vrsnosti.
94. Prva je razlika po prirodi kojom se intelekt dijeli na djelatni i trpni.
95. Druga je razlika po objektu, koja dijeli intelekt na spekulativni i praktični.
96. Treća je razlika po dostojanstvu, koja dijeli razum na viši i niži.
97. Četvrta je s obzirom na čin, koja dijeli intelekt na habitus i čin.
98. Nadalje iz prve razlike nastaje razlika mogućeg intelekta na onaj koji je ostvaren i drugi koji se naziva stečenim.
99. Kada mogući intelekt prima likove sa svjetlom aktivnoga uma, tada je um ostvaren i habitualan.
100. Kada intelekt prima na savršen način svjetlo prema formalnom spajanju, tada se on naziva prihvaćeni intelekt.
101. Nijedna razlika intelekta ne uzima se prema razdiobi spoznajne moći osim prve razlike.
102. Sve ostale uzimaju se ili prema činu ili prema habitusu ili prema načinu shvaćanja.
103. Način shvaćanja prema različitosti predmeta različit je.
104. Božanski intelekt shvaća stvari sam iz sebe.
105. Intelekt anđela shvaća po sebi sustvorenim likovima, koji su sličnosti stvari.
106. Ljudski intelekt spoznaje stvari po likovima apstrahiranim od posebnih stvari, koje su prije osjetilom spoznate.
107. Osjetilo spoznaje stvari u prisutnosti objekta.
108. Mašta spoznaje u odsutnosti objekta, s dodacima materije.
109. Intelekt spoznaje bez dodatka materije, pod univerzalnim vidom.
110. Duša, dakle, preko intelekta spoznaje sve i sve dostiže.
111. Boga iznad sebe, samu sebe u sebi, anđele pored sebe, a što god se pod nebom nalazi, spoznaje kao pod sobom.

112. Intellectus humanus non cognoscit Deum per abstractionem, sed naturali cognitione.
113. Simpliciter intelligit homo, cum sensibilia prius per sensum apprehensa cognoscit.
114. Per accidens vero, quando intelligit insensibilia per effectum.
115. Ad cognitionem universalis abstracti, devenimus per particularia.
116. Per universale confusum, venimus in cognitionem particularium.
117. Plura scire possumus, sed unum solum intelligere.
118. Ad intelligentiam rei non requiritur praesentia rei intelligibilis, sed praesentia similitudinis eius tantum.
119. Intellectus agens est, qui abstrahit species ab imagine, sive phantasia, et sua irradiatione facit universales, ac ponit res in intellectu possibili.
120. Intellectus possibilis dicitur, quia potest recipere tales species, quamvis nondum recepit eas.
121. Possibilis, recipiens tales species, vocatur in effectum, vel in habitu.
122. Porro cum illustratur multitudine specierum sensibilibus, tunc est intellectus adeptus.
123. Intellectus speculativus cognoscit verum, in ratione veri.
124. Intellectus practicus cognoscit verum, in ratione boni.
125. Ratio est vis animae, non solum cognitiva, sed etiam motiva.
126. Superior pars rationis, divinis ac aeternis intendit.
127. Inferior pars rationis, de transitoriis iudicat, et ea disponit, accipiendo rationes per leges humanas.
128. Vis motiva alia est imperativa, alia consiliatrix, alia affectiva, simul etiam consiliatrix et affectiva.
129. Prima est liberum arbitrium et synderesis.
130. Secunda est ipsa ratio.
131. Tertia est voluntas naturalis et deliberativa.
132. Quarta est intellectus practicus.
133. Synderesis est vis motiva, quae semper est in superioribus, naturaliter movens et stimulans ad bonum, et abhorrens a malo.
134. Conscientia est habitus naturalis, non solum cognitivus, verum etiam motivus.
135. Anima habet quantitatem saltem virtutis.
136. Anima secundum essentiam, non est in toto corpore.
137. Anima etsi sit simplex, differt tamen in eo quod est, et quo est.

112. Ljudski intelekt ne spoznaje Boga apstrakcijom, nego prirodnom spoznajom.
113. Jednostavno čovjek shvaća kada spoznaje osjetne stvari prije doživljene putem osjetila.
114. A per accidens, kada shvaća neosjetne stvari po njihovim učincima.
115. Do spoznaje univerzalnog apstraktnog dolazimo preko pojedinačnih stvari.
116. Po konfuznom univerzalnog dolazimo do spoznaje pojedinačnih stvari.
117. Možemo znati više stvari, ali samo jednu možemo shvatiti.
118. Za spoznaju neke stvari ne traži se prisutnost spoznatljive stvari, nego samo prisutnost njezine sličnosti.
119. Aktivni intelekt je onaj koji apstrahira likove od slike ili od fantazije i svojim zračenjem čini ih univerzalnima i postavlja stvari u mogućem intelektu.
120. Intelekt se naziva mogući jer može primiti takve likove i kad ih još nije primio.
121. Mogući razum, koji prima takve likove, zove se u djelatnosti ili u posjedu.
122. Nadalje, kada se intelekt rasvijetli mnoštvom osjetnih likova, tada se zove prihvaćeni intelekt.
123. Spekulativni intelekt spoznaje istinito kao istinito.
124. Praktični intelekt spoznaje istinito kao dobro.
125. Razum je sposobnost duše ne samo spoznajna nego i pokrećuća.
126. Viši dio razuma usmjeren je na božanske i vječne stvari.
127. Niži dio razuma sudi o prolaznim stvarima i raspoređuje ih primajući razloge od ljudskih zakona.
128. Pokrećuća sposobnost dijeli se na: zapovijedajuću, savjetujuću i afektivnu koja je ujedno i savjetujuća i afektivna.
129. Prva je slobodna volja i praktična savjest.
130. Druga je sami razum.
131. Treća je prirodna volja i ona donosi odluku.
132. Četvrta je praktični intelekt.
133. Praktična savjest je pokretna moć koja se uvijek kreće među uzvišenim stvarima, prirodno potičući na dobro i užasavajući se zla.
134. Savjest je prirodni habitus ne samo spoznajni nego i pokrećući.
135. Duša je kvantiteta barem sposobnosti.
136. Duša po biti nije u čitavom tijelu.
137. Duša, iako je jednostavna, ipak se razlikuje po onome što jest i po čemu jest.

138. Liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis, qua eligitur bonum, gratia assistente: et malum, gratia desistente.
139. Libertas liberi arbitrii est libera a coactione sufficienti, sed non libera a coactione efficienti.
140. Libertas liberi arbitrii, alia est naturae, alia gratiae, alia gloriae.
141. Liberum arbitrium est liberius in bonis, quam in malis.
142. Phantasma est agens secundarium et instrumentale in productione speciei intelligibilis.
143. Potentiae animae ab anima realiter distinguuntur.
144. Una est anima intellectiva in omnibus hominibus.
145. Quilibet motor coeli est anima sui orbis, faciens cum eo magis unum substantialiter, quam fiat ex anima bovis et sua materia.
146. Non potest in anima esse notio intelligibilis, sine actuali intellectione.
147. Anima rationalis non utitur immediate corpore organico.
148. Aristoteles in lib. 3. de Anima, non tractat nisi de parte rationali.
149. Cum anima in se perfecte redit, tunc intellectus agens ab intellectu possibili liberatur.
150. Anima irrationalis est idolum animae rationalis, ab eo dependens, sicut lumen a sole.
151. In ratione similitudines rerum sunt, et species: in intellectu vero, ipsa entia.
152. Anima habet apud se rerum species, et excitatur tantum ab extrinsecis rebus.
153. Anima est fons motus, et gubernatrix materiae.
154. Omnis anima participans Vulcanio intellectu, seminatur in Lunam.
155. Tota substantia animae rationalis, est pars intellectualis.
156. Nihil intelligit actu et distincte anima, nisi seipsam.
157. Anima se ipsam semper intelligit, et se intelligendo quodammodo omnia entia intelligit.
158. Nihil est in anima adeo intrinsecum, per quod possit sine propria specie aliquid a se distinctum intelligere.
159. Intellectualis natura quae est in anima rationali, supra naturam rationalem praecise differta a natura intellectuali pura, sicut differt pars a toto.
160. Intellectus animalis, intellectuali totalitati magis parificatur.
161. Cuilibet seriei animarum correspondet unus intellectus.
162. Omnes animae coelestes in primo intellectu unum sunt.

138. Slobodni izbor je razumska i voljna sposobnost kojom se bira dobro uz pomoć milosti, a zlo ako nema milosti.
139. Sloboda slobodnog izbora jest slobodna od dovoljne prisile, ali nije slobodna od djelatne prisile.
140. Sloboda slobodnog izbora razlikuje se u naravnu, slobodu milosti i slobodu slave.
141. Slobodni izbor je slobodniji u dobrima nego u zlima.
142. Predodžba je sekundarni čimbenik i instrumentalni pri proizvodnji spoznatljive vrste.
143. Moći duše realno se razlikuju od duše.
144. Jedna je intelektualna duša u svim ljudima.
145. Svaki pokretač neba jest duša svojega kruga koja s njim sačinjava veće supstancijalno jedinstvo nego što biva iz duše govečeta i njegove materije.
146. Ne može u duši biti shvatljivi pojam bez aktualnoga shvaćanja.
147. Racionalna duša ne služi se neposredno organskim tijelom.
148. Aristotel u trećoj knjizi *O duši* raspravlja samo o racionalnom dijelu duše.
149. Kada se duša potpuno vrati u sebe, tada se aktivni intelekt oslobađa mogućeg.
150. Nerazumna duša jest slika racionalne duše koja ovisi o njoj kao svjetlo o suncu.
151. U razumu se nalaze sličnosti stvari i vrste, u intelektu pak stvari same.
152. Duša ima kod sebe vrste stvari, a od izvanjskih stvari biva samo potaknuta.
153. Duša je izvor kretanja i upravljač materije.
154. Svaka duša koja participira u Vulkanskom intelektu sije se na Mjesec.
155. Čitava supstancija racionalne duše jest dio intelektualne.
156. Duša ništa ne shvaća stvarno i razgovijetno osim sebe same.
157. Duša shvaća uvijek samu sebe i shvaćajući sebe shvaća na neki način sva bića.
158. Ništa u duši nije tako unutarnje čime bi mogla bez vlastite vrste shvatiti nešto različito od nje same.
159. Intelektualna narav koja jest u racionalnoj duši, povrh razumske naravi, razlikuje se od racionalne naravi naprosto kao što se dio razlikuje od cjeline.
160. Animalni intelekt više nalikuje intelektualnoj cjelini.
161. Svakom nizu duša odgovara jedan intelekt.
162. Sve nebeske duše u prvom intelektu su jedno.

163. Anima aquea inferiora generat, superiora contemplatur, in seipsa se sistit.
164. Ira pars animae in pectore, cupiditas subter praecordia est.

163. Vodena duša rađa niže stvari, razmatra više stvari, stoji sama u sebi.
164. Srdžba je dio duše koji se nalazi u srcu, požuda ispod srca.

Preveo Serafin Hrkać